БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИИЛЕРИ, КАТЫЖЫҢАР!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИН ОРГАНЫ

1925 чылда үндезилетиннген

1951 ИЮНЬ 2 СУББОТА № 108 (2282)

ӨРТЭЭ 20 КӨП.

Бо хүнгү солунда:

Коллективтиг ажылдың үре-түннели (1 арын).

ОБЛКҮҮСКОМДА — Областың колхозтарында болгаш совхозтарында чайгы чер аңдарылгазының чоруп турарының дугайында (1 арын).

Улуг Совет Энциклопедияның 4 дугаар тому (1 арын).

ПАРТИЯ АМЫДЫРАЛЫ: М. Бугалдай. — Аныяк коммунистер ортузунга ажылды чорудар (2 арын).

Партия конференцияларының шиитпирлерин шудургу күүседир (2 арын).

Областың колхозчу малчыннарында (2 арын).

Тес-Хемниң суггарылга бугазы (3 арын).

Кыдаттың улустуң төп чазаа-биле Тибеттиң бодунуң чазааның аразында дугуржулгазы (4 арын).

Тибет-биле дугуржулганы чарганын холбаштыр Мао Цзе-дунунуң хүлээп алыышкыны (4 арын).

Кореяда болуушкуннар (4 арын).

Бойдус чаартылгазының херээнге салыышкын

Коммунизмниң улуг тудуглары, сталинчы үениң тудуглары Совет Эвилелиниң ажылчы чоннарын коммунизм тургузуушкунунуң талазы-биле чүткүлдүг күш-ажылче сорук киирип турар. Бистиң чуртувустуң ажылчы чоннары Куйбышевтиң, Сталинградтың, Каховканың суг күжү-биле ажылдаар электри станцияларының тудуунуң, Туркмениянның, Мурчуу Украинаның, Соңгу Крымның болгаш Волга-Доннуң каналдарының тудуунуң дугайында чазактың доктаалын улуг өөрүшкү-биле уткуп хүлээп алган.

Совет Тываның ажылчы араттары болза, коллективтиг ажыл-агыйның хуу ажыл-агыйдан артык күштүүнге уламна бүзүреп турарлар. Колхозчу орук — карачаңгыс шын, карачаңгыс чырык болгаш өөрүшкүлүг орук ол, мынчангаш, ол орукту, колхозчу орукту улуг большевик партия айтып берген.

Тываның ажылчы араттарының амыдыралы чаартынып турар. Колхозтаалганы, коллективтиг ажыл-агыйны олар ам чоруда берген.

Тес-Хемниң болгаш Эрзин районнуң ажылчы чоннары Тел болгаш Хүрең оваа деп ийи тейжигештиң аразындан эгелээш, Тес-Хемден Тоозуннуңгуң делгем ховузунче улуг буганың уннун казып бадырган.

Тайыс оттуг, бурулааш довуракты Тоозуннуг эрте бурунгу үеден бээр ол хевээр-ле артып, хаан болгаш дүдүскектиг ховуу турган. «Кандаашкынның таварылгаларындан келир үеде бодувусту камгаланыр дээш бүгү-ле эргежок чүвелерни ылдырын шиитпирлеп алган бис» деп эш Сталин чугаалаан.

Кызыл-Чыраанның чонунуң шагдан тура бодал-сагыш, күзел-чүткүлү мындыг турган: — Тоозуннуг ховуну чечектиг кылдыр хуулдурар, от-сигени саргара кадып турган ховуга алдын баштыг кызыл-тасты тарып алыр.

Улусчу арганың эгелеп үндүрген чаагай эгелээшкини-биле 1949 чылдың март айдан эгелээш, суггарылга бугазының тудуу эгелээринге чаптап турган. Ол-ла дораан Эрзин, Тестиң кижилеринге чырык күзел төрүтүнүп келгеч, Тестиң хемин оларга бараан болур кылдыр олар албадаар деп шиитпирлеп алганнар.

Эрткен чылын буганың уннунга чер ажылы улам-на калбарып турган. Тыва улустуң дугайында сталинчы сагыш салышкынны бис черле үнелеп четпес бис. Тудуг ажылында ажылдап турар кижилерге дузалажыры-биле техника чедип келген. Довуракты боду ап октаар болгаш грейдер (довурак сүртүрер) күштүг машиналарны тудугжулар өөрүшкүлел-биле уткуп алган. Ажылга кижилер улам хөглеп, сорук кирип, машиналар тиринайдыр ажылдап эгелээн.

Бо чылдың частан эгелээш, изиг ажыл-даа хайнып эгелээн. Эрзин-Тестиң артельдериниң колхозчулары ажылче үнүшкүнер. Моон мурнучда чылдарда черле мындыг хайнышкынныг ажыл барык чорувайн турган. Өөрүшкүлүг күш-ажылда ам 500 чыгам кижи ажылдап турар. Суггарылда бугазының тудуунуң ажылы болза, ёзулуг-ла улусчу-хемирлиг болу берген. Эр, херээжен колхозчулар, ажылчыннар, албан-хаакчыттар, башкылар мында келгилээн. Оларның шуптузуңуң күзели чаңгыс — байлаңшыл чуртталга. Тоозуннуг ховузу ам хуулгаш, тараның дүжүдүн бедидериниң болгаш малдың чем-суурунуң перспективалыг чери болу бээр.

Шаанда бо ховуга ядыы араттарның өөр малы оът тыппайн улчуп, чакпыылдап, чидип чораан, Кызыл-Чыраанның эриктеринге ында-хаая самдар өглериниң ыжы чалгаранчыг кылдыр шала бедип үне берген ышкаш көстүп турган. Ажылчы араттар колхозташкан. Кызыл-Чыраанның чоок кавызында Ленин, Сталин, Молотов, Калинин аттыг колхозтар тургустунган. Байлакшыл чуртталганы тургузуп алыр бүгү болдунар арга оларның мурнунда тургустунган. Каоак-четпес ховунуң ортузунда тракторлар келир чылдың дүжүдүнге черни белеткеп, аңдарып турар. Колхозтар боттары механизатор хаадырларны белеткээн.

—Техника эвес болза, бо хире улуг ховуну бис тарып-даа шыдавас бис— деп колхозчулар чугаалап турарлар.

Бо чылда тараан 1000 гектар тараанны суггарарынга буганың тудуун доозуп, сугну бадырып турар. Буга тудуунуң темпизин улам дүргедедири-биле бригадалар аразынга социалистиг чарыштың хүлээлгелерин алган болгаш шилчиир кызыл тукту тургускан турган. Кызыл өгну үлегерлиг кылдыр тургускан. Тудутга ажылдап турарларга лекция, беседаларны, солун номчулгазын чорудуп турган. Хаа солуну хүнүүн-не үнүп турган. Хүнде ажылдың түннелин үндүргеш, ажыл шагының сөөлүнде эң мурнакчы ажылдаан бригадага шилчиир кызыл тукту тыпсып турган.

Тес-Хемниң буга тудуунда инженерлер болгаш техниктер ажылдап турар.

Коммунизмниң материал-техниктиг суурун тургузар дугайында ленинчи-сталинчы өөредиг миллион-миллион совет кижилериң чогаадыкчы ажыл чорудулгазының дайынчы программазы болу берген, бо болза, бистиң социалистиг Төрээн чуртувустуң экономиказының болгаш культуразының хөгжүлдезинге улуг чедишкиннериң хүүдүг дөстелгези болуп турар. Коммунистиг нитиледдиң тургузуушкунунуң дугайында ленинчи-сталинчы өөредигде элээн улуг черни бойдусту чаартырының айтырыы ээлеп турар.

Чүгле Совет эрге-чагырга үнүш чок, кургаг ховуларны үнүштүг черлер кылдыр хуулдурар дээш план ёзугаар улуг ажылдарны организастап шыдаан.

Совет эрге-чагырганың баштайгы базымнарындан большевиктериң эгелээн бойдусту чаартырының улуг херээнге киржири, кандаашкын-биле демисежир сорулга болгаш амыдыралчы бодал-сагыш совет кижилерде хүн-бүрү-ле торүтүнүп турар.

Тестиң буга тудуунда сорук чүткүлүн салып ажылдап турарлар дыка хөй. Кежик-оол, Ызыгуур, Артна, Т. Грибова, Тере-Бады, Шожап, Араптан олар болза, тудут ажылынга мурнакчы үлегерин көргүзүп турарлар.

—Ажылдың түннелин үндүргеш, тудугжуларның чыылган хуралынга эш Лопсан-Серен мынча деп чугаалаан.

—Бо хүн кылган ажылывыстың түннелин үндүрүп, мурнакчы бригадага шилчиир кызыл тукту тыпсып, мурнакчы ажылдаанларның аттарын маңаа адап турар-дыр бис. Өске эштер, олар ышкаш база шак ынчаар эки ажылдаар. Коммунизмниң улуг тудугларында ажылдап турар маадырлыг патриотизмниң үлегери-биле ажылдаар ужурлуг бис. Тоозуннуңгуң буга тудуу дээрге область ужур-дузалыг Совет Эвилелинде эн-не аныяк бистиң Тыва областың ажыл-агыйын болгаш культуразын хөгжүдер улуг херекке улам күжениишкинниг ажылдап турар-дыр бис. Бистиң бо кылып турар ажылывыс үре түннелдиг болуру чугаажок. Совет Эвилелиниң күчү-шыдалын улам быжыглаар, областың чер ажылын хөгжүдеринге ужур-дузалыг бир чугула ажыл болза, бистиң кылып турар ажылывыс бо болур. Калинин аттыг колхозтуң бригадазынга деңнежиңер!

—Бригадир Парфеновтуң чугаалааны: — бистиң бригадавыс бо хүн эки-ле ажылдаан, ындыг болза-даа бо хүн кызыл тукту чаалап ап турар бригадага четпедивис. Даарта шилчиир кызыл тукту чаалап ап шыдаар бис.

Түннелдиг ажылды кылган. Суггарылга системазының узуну 20 километр кол болгаш 18 хуваалда бугаларындан тургустунган. Буганың суггарар ниити 3800 га шөлүнден тарытынган 100 ганы чаа буга-биле суггарар. Сугну көдүрүп үндүрери-биле буга 1500 кубометр хемчээлдиг довурак моондакты база артык сугну чаяры-биле даштан кылган суг доозар черлерни тудуп турар. Бир дугаар ээлчегни суггарары-биле буганы 11 километр черге аскып бадырган.

Кызыл-Чыраада Тоозуннуг бугазының тудугжуларынга бүгү таланың дузаламчызын көргүзер, анаа күштерни мөөнээр болгаш организастаар ажыл болза Тес-Хемниң болгаш Эрзин районнуң партия организацияларының чугула сорулгазы болуп турган. Ол сорулганы боттандырган.

Коммунизм тургузуушкунунуң сталинчы улуг программазы болза, бистиң Төрээн чуртувустуң алдарынга чаа-чаа күш-ажылчы шылгаралдарже бүгү совет улусту сорук киирип турар.

Коллективтиг ажылдың үре-түннели

Чаартынган чер

Чаа техниканың ачызы-биле андазын изи безин дээп көрбээн ховуга тараа тараан бис. Ховуга тараан ол тараавыстың дүжүдүн бедидер дээш буга тудуунче күжүвүстү салдывыс. Черле аңдарып көрбээн ховуу чүве бо. Суггарылга бугазының суу-даа бадар-ла. Дүжүт-даа черле эки болур боор, ынчаш. Суггарылга бугазының суун бадырар чер оргу, белен. Ындыг-даа болза, күш негетинип турган. Чон-даа күжүн салып эки-ле ажылдаан, Ажыл ам хөй эвес арткан, шуптарлып бар чоруур.

Эрзин районнуң «Чаа орук» колхозтуң колхозчузу мен. Буга тудуунга бир ай иштинде ажылдап турар бис. Бодум бригадир мен. Бригадамда 30 ажыг кижи ажылдап турар. Бистиң бригадавыста Тере-Бады, Балдан болгаш оон-даа өскелер хүнде кылыр үлүг-нормазын 110 хуудан ажыр күүседип турар.

Биске буга тудуунуң технии кылыр черни хемчеп берип каар. Ынчаарга, мен бригадир хүлээлгемни күүсетпишаан үлүг-нормамны база ажыр күүседип турдум.

Таня техниктеп турар. Ооң тускай эртемин база шиңгээдип турар-дыр мен.

Бай-Даг сумузу мен. «Чаа орук» колхозка бо чылын кирдим. Колхозка кирип алырым билек-ле мени бригадирге томуйлаан.

Күжүвүстү салып турган, ажылды дыка шуптаратывыс. Бригадавыс-даа эки-ле ажылдаан, ылаңгыя аныяк оолдар, кыстар ажылга тура-даа дүшпестер-дир. Бистер улуг улустар олардан база-ла тудап калбайн үлүг хуваалдавысты күүседип, эки тиртип турар-дыр бис. Бистиң Эрзин район бо ховуда элээн хөй гектарны тараан болгаш келир чылдың тарылгазынга база элээн хөй черни аңдарган.

Ажылдаан күжүвүстүң түннели чаагай болуп турар. Бедик дүжүттү алыр дээш черле моон соңгаар-даа демисежир бис.

С. АРАПТАН.

Бистиң чедишкинивис

Биеэги шагдан тура алзы Сөөлчер хемниң уннунга чурттап келген бис. Адам, ием бичемде өлген. Үш өскүс алышкы, угбашкылар арткан бис. Бир херээжен дуңмам Сөөлчер ховузунда тараа тарып турар, оол дуңмам школада.

«Чаа орук» колхоз организастатыныш туруп келири билек-ле колхозка кирдивис. Бо аразында колхозка 3 чыл хиреде хой малдап турдум. Чайын болурга ховуу ажылынга киржип, кыжын болурга мал малдаар — мындыг ажылдыг мен. Колхозка эки ажылдаарга алыр ажык эки-ле болур чүве тур. Эки ажылдаан дээш колхоз баштаар чери мени акша-биле шаңнап турар. Колхозувус ховуу Сарыг-Булуңнуң Көк-Дашта тургустунган.

Түрегделден уштунган бис. Колхоз болза, бис ышкаш түрешки болгаш өскүс улустарны өрү тырткан. Колхозаас кежикче орукту биске ажыдып берген.

Колхоз баштаар чер мени бо Тоозуннуг бугазын казып дээш чоруткан. Мен ону күзелдиим-биле хүлээп алган, буга тудуунда келгеш, ажылдап тур мен.

Планымны үргүлчү ажыр күүседип турган мен.

Шынап-ла, кур ховуну тараан болдур ийин бистиң колхоз. Мында ажыл ам эвээжээн. Бо тудуг доозулгуже чедир күжүмнү ам-даа улам салып турган, ажылдаар мен. Маңаа эки ажылдап, үлүг-нормамны ажыр күүседип турар болзумза, алыр ажыым улам көвүдээрле боор деп бодаар мен. Колхозка кирип алганывыс сөөлүнде бистиң амыдыралывыс эки апарган.

Ам бо буга тудуунда мен-даа эвес, харын өске-даа эш өөрлер кылыр хуузун дыка ажыр күүседип турарлар. Бистиң колхозтан бо тудутда келген колхозчулар дыка-ла кызымакай ажылдап турарлар. Бис маңаа үр ажылдап турэвусса-даа ажылга сундукшулувус улам-на өзүп турар. Бистиң районнуң колхозчулары болгаш хуу ажыл-агыйлары тарылганы дооскаш, биске дузалап, бо ажылды дүрген доозар дээш ам үзүк чок нээп турган.

Суггарылга бугазының суу баткыже чедир бо ажылга улам-на идепкейлиг ажылдаар мен.

М. Т. БАДЫ,
херээжен колхозчу.

ШКОЛАЛАРДА ЭКЗАМЕННЕР

Баян-Кол школазы

Бии-Хем районнуң Баян-Колда тыва эге школаның өөреникчилериниң 104 кижи дөрткү улдуң түннелинге киржип эрткен. Школа өөредилге программазын ниитизи-биле 85 хуу күүсеткен. 16 өөреникчи ийи чылчы болуп, ол-ла класстарынга катап өөренир болган. Ол чорук школаның эргелекчизи эш Торлуктуң база бүгү башкыларның өөреникчилерни шылгалдаларже кошкак организастаанын илереткен.

Кончуг эки өөредилгелиг өөреникчилер — Шулуу, Севээн-оол, Тадар-оол, Таваакай, Шагдыр оларны өөредилге херектелдери, чечен чогаал номнары-биле шаңнаан. 26 өөреникчи чүгле «4» болгаш «5» демдектерлиг өөренген.

Б. БАГЫТ-ООЛ.

Дөрткү улдуннун түннели

Улуг-Хем районнуң Хайраканда Мичурин аттыг колхозтуң эге школазы өөредилге чылын дооскаш, чайгы дыштанылгазын эгелээн. Школаның өөреникчилериниң дөрткү улдуңнуң шылгалдазынга 108 өөреникчи киришкен. 49 өөреникчи чүгле «4» болгаш «5» демдектерлиг өөренген.

Дараазының класстарынче 97 өөреникчи шилчээн. 2 өөреникчи күскү шылгалда тудар, а 9 өөреникчи ол-ла класстарынга катап өөренир болган. Өөредилгезинге чүгле кончуг эки демдектерлиг болган өөреникчилер болза, Допуушка, Каадыр-оол, Кызыл-оол, Кошкар-оол, Маадыр-оол болгаш Шура, Нина болган. Ол эки өөренген өөреникчилерни школаның эргелээр чери номнар-биле шаңнаан.

Школаның өөреникчилери чайгы дыштанылгаже үнериниң мурнунда бот хүлээлгелерни алганнар.

О. УИНУК-ООЛ.

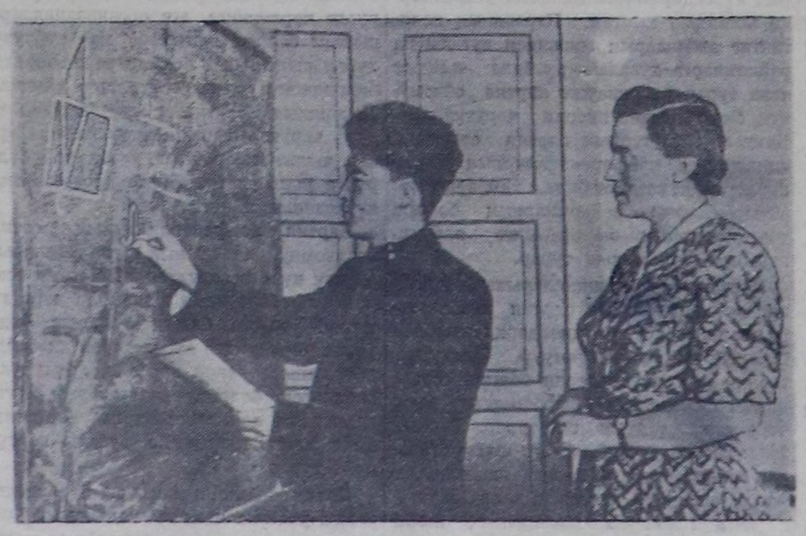

Кызылдың № 2 школазының 9 классынга экзаменнерниң баштайгы хүнүнде геометрияның аас-биле экзамени болган. Бир дугаарында ол класстың кончуг эки өөреникчизи Григорий Таржаа экзаменни дужаган ол баштайгы экзаменге эки түнелди көргүскен.

ЧУРУКТА: Григорий Таржаа болгаш геометрия башкызы Ася Александровна Федченко

Чуруу Н. Сиротинниий.

Улуг театрның оюн байырлаан

Бо чылдың май 30-де Кызылдың Сталин аттыг культура бажыңынга хоорайның ажылчын, албан хаакчыттарының болгаш интеллигенциязының Москванын Ленин орденниг Улуг театрының 175 чыл оюнга холбаштырган байырлыг хуралы болган.

175 чылдың дургузунда Москванын Ленин орденниг Улуг театрычын уран чогаадыкчы ажыл-чорудулгазының дугайында илеткелди национал театрның кол режиссёру РСФСР-ниң алдарлыг артизи И. С. Забродин кылган.

Илеткел доозулганының сөөлүнде национал театрның артистериниң болгаш культура бажыңының бот-тывынгыр уран-чүүлдер коллективиниң киржилгези-биле сонуурганыг концерт көргүскен.

Көрүкчүлер концертти улуг сонуургалдыы-биле көрүп, номер бүрүзүнде адыш часкаашыны диниттия-биле уламчылап турган.

ОБЛКҮҮСКОМДА

Областың колхозтарында болгаш совхозтарында чайгы чер аңдарылгазының чоруп турарының дугайында

Көдээ ажыл-агый культураларының дүжүттүүн бедидеринге чайгы чер аңдарылгазының улуг ажык дузалыын көре тура-ла эрткен чылда элээн хөй районнар чайгы чер аңдарылгазын чогуур өйүнде эки шынарлыг эвес чорутканын облкүүском айыткан.

Чайгы чер аңдарылгазын бедик шынарлыг, эң эрте хуусаада чорударын хандырбаан болгаш предплужниктиг эвес андазыннар-биле аңдарып, чайгы ажаалгазын кедергей багай чорутканын облкүүском демдеглээн. Элээн хөй МТС-тер колхозтарга чайгы чер аңдарылгазын, оон ажаалгазының талазы-биле хүлээлгелерин доктааткан хуусаада күүсетпээн. Колхозтарның удургукчулары чайгы аңдарган черлерге чурттуг удобрениезин сөөртүп төгер ажылды организаставаан.

Агротехниктиг хемчеглериниң эң чугула чүүлүнүң бирээзи чайгы чер аңдарылгазын үнелеп көрбээни-биле областың колхозтары чер аңдарылгазынга озалдап, чайгы чер аңдарар графикти колдууда күүсетпейн турар. Чамдык МТС-тер чаа-ла чайгы чер аңдарылгазынче кирип турар. Ылаңгыя Бай-Хаак, Сарыг-Сеп, Чадаана, Кызыл-Мажалык, Бай-Тайга, Тес-Хем МТС-тер чайгы чер аңдарылгазынга онза орайтап киргеннер. Ол ышкаш чайгы чер аңдарарынче совхозтар чаа-ла кирип эгелээнин облкүүском айыткан.

Чайгы чер аңдарылгазын кыска хуусаада бедик шынарлыг аңдарып, оон чайгы ажаалгазын экижидер сорулга-биле шиитпирлээни болза:

Колхозтарга болгаш совхозтарга чайгы чер аңдарылгазының графигин бүзүгаар ол ажылды июнь айның 10-да доозарын айыткан.

Областың көдээ ажыл-агый эргелелинге (эш Цевменкога), совхозтар трестизинге (эш Софьинге), райкүүскомнарның даргаларынга, районнарның көдээ ажыл-агый килдистериниң эргелекчилеринге, МТС-териниң болгаш совхозтарның директорларынга дааскаы болза, чайгы чер аңдарылгазынга, оон чайгы ажаалгазынга чугула хереглеттиннер саңныг тракторларны, колхозтарның тыртар күштерин онаалга ёзугаар үзер болгаш часкы тарылга ажылындан хосталган бүгү тракторларны, тыртар күштерни чайгы чер аңдарарынче доп-дораан киирерин; колхозтарга, совхозтарга, МТС-терге чайгы чер аңдарарының онаалгазын трактор болгаш хову ажылының бригадалары чугаа чокка күүседип, ээлчегниң болгаш хүн нормазын күүседирин, база ажыр күүседирин чеьдип алырын, тракторларны ийи ээлчег биле үзүктел чок ажылдадып, шак графигиниң ажыл аргазын шиңгээдип алырын хандырар. Аңдарган черлериниң гектар бүрүзүнге 15—20 тоннадан эвээш эвес өдекти удобрение кылдыр төгер. Чайгы аңдарган черлерге өдекти төгерин организастыг чорудары-биле аңаа ажылдаар доктаамал колхозчуларны үскеш оларга хереглетиннер тыртар күштерни быжыглап бээр.

Чайгы чер аңдарылгазын илиртеши шаан, чүгле предплужниктиг андазыннар-биле 22 сантиметрден чуга эвес аңдарарын, черни арыг, поктуг үнүштерден камгалап 2—3 катап культивастаарын, чайгы чер аңдарылгазының үезинде трактор бригадаларынга техниктиг дузаламчыны чедирерин, көжүп чоруур мастерская-биле, машинаның артык кезектери-биле болгаш кыпар, чаар материалдар-биле трактор бригадаларын хандырарын болгаш оларга бедик күш-ажылчы сагылга чурумну тургузарын МТС-тер болгаш совхозтар директорларынга дааскан.

МТС биле колхозтарның арезында чарган керээлерни күүседирин шиңгыырадып, трактор бригадаларының болгаш колхозтарның тыртар күжү-биле ылган ажылының шынарын контрольдаар сорулга-биле ээлчег бүрүзүнүң соонда болгаш беш хонук бүрүзүнде колхозтар даргалары, МТС-тиң база районнуң көдээ ажыл-агый килдизиниң агрономнары-биле кады шыңгыы хынап көргеш, хүлээп ап турарын хандырарын областың көдээ ажыл-агый эргелелинге, райкүүскомнарга болгаш районнарның көдээ ажыл-агый килдистеринге дааскан.

Чайгы чер аңдарылгазынга болгаш оон болбаазырадылгазынга агротехниканың хажыдыышкынының фактыларын илередип, тускай актыларны тургузуп, оон тодаргай буруулугларын хемчег алырын машина-трактор станцияларының трактор ажылдарының шынарын контрольдаар күрүне инспекторларынга дааскан.

Улуг Совет Энциклопедияның 4 дугаар тому

(Ийи дугаар үндүргени)

Улуг Совет энциклопедияның 4 дугаар тому (Ийи дугаар үндүргени) партлатынып үнген болгаш бижиттирлерге таратынып турар. Ук том «Б» деп үжүктен эгелээш «березко» деп сөске четкен.

Хаанныг чазакты дүжүрери дээш, социализм дээш пролетариаттың болгаш күш-ажылчы тараачын массаларның демиселинде бистиң Төрээн чуртувустуң кайгамчыктыг эрткен үезиниң дугайында чүүлдер ук томда төп черни эжелеп турар.

Улуг орус революсчу, демократ генийлиг литературжу, шүүмчүлеччи болгаш философ В. Г. Белинскийниң, ажылчын аңгының херээ дээш дидим демиселчи, В. И. Ленинниң өөреникчизи болгаш чоок дузалакчызы, мурнакчы ажылчыннарның — большевиктериниң бирээзи Н. Э. Бауманның, совет эрге-чагырга дээш Азербайджанның ажылчы чоннарының демиселиниң удуртукчулары — 1918 чылда англи интервентилерге өлүрткен баку комиссарларының дугайында эвээш эвес арыннар томда бижитинген.

Улуг Совет энциклопедияның 4 дугаар томунда экономика айтырыгларының талазы-биле «Бакунуң нефть району», «Банкылар», «Баршина», «Безработица» деп статьялар кылдыр киргеен.

Улуг Совет энциклопедияның 4 дугаар томунда эртем, культура болгаш уран-чүүл айтырыглары улуг черни эжелеп турар. «Бактерия», «Баллистика», «Белка», Бензин» болгаш өске-даа чүүлдер делегейниң чугула-чугула ажыдыышкыннарында, совет эрге-чагырганың чечектелиишкининде бистиң Төрээн чуртувустуң эртемдээннериниң мурнакчы чоруун көргүзүп турар.

Бистиң Төрээн чуртувустуң тус-тус республикаларының (Белоруссия ССР, Башкир АССР) дугайында, база капиталистиг делегейниң тус-тус чуртларының (Бельгия) дугайында физик-географтыг, экономг-географтыг болгаш төөгүлүг, материалдар байлакшылдыы-биле томда база-ла киргилээн.

Улуг Совет энциклопедия бо үениң айтырыгларын биживишаан, эң-не тодаргай көскү чижектерни эртем талазы-биле тайылбырлап, оларның утка-шынарын ханызы-биле илередип турар. Ындыг материалдарга хамааржыр чүүлдер болза, «Бактериология дайыны», «Барбаросс планы», «Бүгү делегейниң айыыл чок чоруу», «Бенилюкс» болгаш өске-даа айтырыглар.

(СЭТА).

Чээрби беш чыл иштинде септелге чокка ажылдаан

БАКУ. Чээрби беш чыл мурнунда Люнтин аттыг машина тудуунуң заводунуң токари Алексей Фомичев № 15 станокту хүлээп алган. Оон бээр ону септекчилер черле хол дээп, септелгезин кылбаан. Чыл бүрүде эш Фомичевтиң токарь станогу эки ажылдап турары-биле септелгеге киирер даңзыдан казытырып каар турган. Ол станокта нефть ажылдап кылыр заводтарга хереглээр эң чугула харыысалгалыг незекти кылып турар болгаш үндүрген чүүлдериниң шынары тергиин эки болуп турар.

Беш долу септелгеден, 12 ортушак болгаш хөй удааның бичии септелгезинден ойталаан чорук ажылдакчы кижиниң чүс-чүс ажыл шагын, он-оон мун рубльди камнап алырын хандырган. Эш Фомичев бодунуң ол станогунга долу септелге кылбайн, ам-даа ажылдаар деп шиитпирлеп алган.

Май 18-те алдар сураглыг токарь бир ээлчег дургузунда үш даңкыр үлүг норманы күүсеткен болгаш оон-биле чыл иштинде кылыр нормазын хуусаа бетинде күүсеткен.

(СЭТА).

ПАРТИЯ АМЫДЫРАЛЫ

Аныяк коммунистер ортузунга ажылды чорудар

ВКП(б) Төп Комитеди 1946 чылдың июнь 26-да үндүргени партия хүрээлениин өзүлдезиниң дугайында болгаш аныяк коммунистерниң ортузунга партияның политкижизидилгелиг ажылының дугайында доктаалынга партияга хүлээп алыышкыннарның честпестерин болгаш аныяк коммунистерниң ортузунга партийжи-кижизидилге ажылдарының улуг четпестерин айыткан.

Большевик партияның үндүрген доктаалын күүсетпишаан, база районнуң беш дугаар конференциязының шиитпирин күүседир дээш Улуг-Хем районнуң партия организациялары коммунистерниң идеяполитиктиг деңнелин бедидеринге болгаш партия хүрээлениинге чаа кежигүннер киирип алырынга эвээш эвес ажылдарны чоруткан.

ВКП(б) райкомунуң бюрозу 1950 чылда 7 кижини кежигүнге киирип алган. Бо чылдың бир дугаар кварталында ВКП(б)-ниң кандидадындан чиңгинезинге 4 кижини, кандидатка 6 кижини киирип алган. Оларның колдуу мурнакчы колхозчулар, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери, башкылар, эмчилер болуп турар. 1950 чылда турган 46 кандидаттардан кандидат стажын 5-6 чыл эртирген 38 кижиниң 31-ин бо чылын үш ай иштинде ВКП(б)-ниң кежигүнүнге киирип алган. Бо талазы-биле Арыг-Үзүү совхозта эш Осиченко, „Күш-ажылдың хостуу“ колхозта Хунажык, Киров аттыг колхозта Сүктер-оол олар секретарьлээн партия организациялары эки ажылдаан.

Эвээш эвес чедиишкиннер бардаа болза, аныяк коммунистер ортузунга ажылды партия организациялары четпес чорудуп турар.

Ленин аттыг колхозта ВКП(б) кежигүнүнге кандидат Балчый 4 ай иштинде кежигүн дадывырын төлевээн болгаш хуралга келбес, кайда-даа өөренмейн турар. База ол-ла колхозта Анай-Хаак кандидат стажын 6 чыл эртирип, колхозта мурнакчы эвес, шүшпен ржылдап турар. Шак ындыг четпестае бар турунда ында партия организациязы (секретари Кук), кижизидилге ажылын сула чорудуп турар.

ВКП(б) райкомундан эгелээш партия организациларынга чедир аныяк коммунистер ортузунга чорудар ажылды сула чорудуп турар. Оон чижээ, ВКП(б) кежигүнүнге кандидат Норбу-оол 1948 чылда Жданов аттыг колхозта партия организациязынга партияның чиңгине кежигүнүнге кирген. Оон хөрээн мурнунда райкомнуң партия, профэвилел болгаш комсомол организациязының килдизиниң эргелекчилери болгаш ажылдакчылары турган Тембирел, Кук, Максыр, Шактар-оол олар харыысалга чогу-биле чидиргеннер. Олар чүгле ол эвес, харын коммунистерниң хуу херектерин, бил иргишкиннерин болгаш эге организацияларның доктаал. протоколдарын чидиргилээннер.

Райкомнуң мурнунда турган секретарьлери ол ындыг чоруктарга тааржып тургулааннар. 1949 чылда райминзагта ВКП(б) кежигүнүнге кандидат Серенмааның биледин чылдагаан чок черге эге организация хавырып алгаш, ол билетти кымга-даа дужааваан болгаш Серенмааның хомудалын мынчага чедир шиитпирлеп бербээн. „Кызыл тук“ колхозта партия организациязынга ВКП(б) кежигүнүнге кандидатка 1948 чылда кирген Эник биледин чидиргеш каза-даа ыыттавайн, Кара-Булунда эдип чазаар күш-ажыл черинде шагдаалай бергени илерээн.

Үстүнде бо четпестерден алгаш көөрге партия организациялары кежигүнге кижилер хүлээп алгаш оларның ортузунга кандыг-даа кижизидилге ажылы чорутпайн т. рары илден.

Ол ышкаш партияга кежигүн хүлээп алырга хынамча чок киирип алыр чоруктар райком а-даа, партия организацияларынга-даа тургулаан: 1950 чылда районда партия организациязы партия кежигүнүнге кандидатка ужуру билдинмес, садыгжы Балкованы хүлээп алган. ВКП(б) райкомунуң бюрозу ол кижини кежигүнге хүлээп алганының соонда оозу улуг самчыгдакчы кижи болуп, шүүгү харыысалгазынче кирген. Ындыг чижектер хөй тургулаан.

Эьжим сумуда Калинин аттыг колхозта, Шагаан Арыг сумуда партия эге организацияларының ындыг хайгаарал чок чоруктарын ВКП(б) райкомунуң бюрозу илереткен.

Партия организациялары ВКП(б) хүрээлениинге мурнакчы колхозчуларны, тускай эртемниглерни киирип алырының белеткелин четпес чорудуп турар. Районнуң үлетпүр комбинадында, МТС-те, тыва чедиишкинни чыл школазында партия организациялары (секретарьлери Шурышев, Самков, Чимит-оол) 1950—51 чылдарда чаңгыс-даа кижи кежигүнге киирип албаан. Ол ышкаш Сталин аттыг, Калинин аттыг, Ленин аттыг колхозтар болгаш „Искра“ колхозта организациялар база чаңгыс-даа кижи партияга белеткеп киирбээн.

Чамдык эге организациялар ВКП(б) кежигүнүнге кандидаттарны хүлээп алгаш, ооң-биле сагыш амыр олуруп, эрги практикаан уштунмайн турар. Чижээ, районнуң үлетпүр комбинадында Промхова, районда Шулкина, Хендергеде Чүлдүм, райпрокуратурада Эник-оол, Шагаан-Арыг сумуда Сагаан-хөө ышкаш кижилер 5—6 чылдарда кандидат стажын эртиргеннер. Ында партия организациялары оларга кандыг-даа дуза көргүспейн турар болгаш оларның дугайында сагыш салбайн тайбың олуруп турарлар.

ВКП(б) хүрээлениинге кежигүннер киирип алырын белеткээр талазы-биле болгаш аныяк коммунистер ортузунга партийжи политиктиг ажылдарны боттуу-биле чорудуп, оларның тускай хуралдарын чыып, Устав өөренирин организастап, аныяк коммунистерни партия чырыдыышкыннарынга хаара тудуп, оларны партийжи даалгаларга чаңчыктырары районнуң партия организацияларындан чугула негетинип турар.

М. БУГАЛДАЙ.

Саанчылар Е. Монастыршина биле А. Решетова Бии-Хем районда «Победа» колхозта сүт фермазынга элээн каш чыл ажылдап турарлар. Бо чылдың дөрт айының дургузунда А. Решетова 10 инектен 800 литр сүт саар нормазын 1241 литр чедир, а Е. Монастыршина 7 инектен 700 литр сүт саар нормазын 924 литр чедир сагганнар. Олар май айның планын хүнде дөрт катап ажырып тургаш ажыр күүседир деп хүлээлге алганнар.

Чурукта: саанчыларның инектерин саап алгаш, фермаже ээп олурары.

Чуруу А. Ермолаевтин.

Областың колхозчу малчыннарында

Коммунист малчын

Тес-Хем районнуң Берт-Дагда Ленин аттыг колхозтуң саар инек малын коммунист К. Биче-оол ажаап, кадарып турар. Ол ажылга үш чыл ажылдап келген.

Эш Биче-оол ол колхозтуң мурнакчы дуржулгалыг малчыны болуп турар. Оон кадарган малындан бо эразында чаңгыс-даа когарал болбаан. 1950 чылда төрээн 21 инектен 21 бызааларны өстүрүп доруктуган. Ам бо чылын төрээн 24 инектен 24 бызааларны бүрүн ажаап алган.

Бо улуг чедиишкинни эш К. Биче-оол онаалгалыг ажылынга харыысалгалыг болуп, малды чайын-даа кыжы-даа эки таарыштыр одарладып, оон турар черин чылыг кургаг тургузуп тур-ры-биле чеьдип алган.

Ол чүгле мурнакчы малчын болуп турар эвес, хөй-ниити ажылынга база эки киржилгелиг болуп турар. Ам эш К. Биче-оол колхозтуң малчыннарының ортузунга полит-массалыг ажыл чорудар агитаторжу хүлээлгезин эки күүседип, бистиң чурттуң иштинде болгаш даштыкыда болуп турар болуушкуннарны малчыннарга үргүлчү таныштырып турар.

М. ДАЛАА.

Мурнакчы колхозчунуң сөзү

Каа-Хем районнуң «Победа» колхоз (даргазы эш Болдырев) бо чылдың часкы тарылгазын 9 хонук иштинде доозуп, планын ажыр күүсеткеш район иштинге эң мурнакчы болган. Колхозтуң баштаар чери часкы тарылга кампаниязы-биле чергелештир колхозта тудуг бригадазының ажылын соксатпаан. Бригада график ёзугаар доктаамал ажылдап келген. Бо чылын тудар, чуртталганың 20 бажыңнарының, иштинден 5 бажыңнар тутунган.

Колхозчу тудугжуларның иштинде эштер А. Шопан, А. Чүдек-оол, Т. Түгер, Ч. Дайылдай олар ийи чыл иштинде эң эки ажылдап келгеннер.

Часкы тарылга ажылы доозулган соонда, келир чылдың тарылгазынга чайгы чер аңдарылгазын Сарыг-Сеп МТС-тиң трактор бригадазы (бригадири эш Болдырев) база чедиишкинни чорудуп турар.

Колхозтуң баштаар чери 1951 чылда бүдүрүлге болгаш чуртталга бажыңнарының тудугларының темпизин дүргедедип, колхозчуларның бүгү күжүн ам тудуг ажылынче мобилизастап эгелээн.

Мурнакчы бызаңчы Шопанның чугаалап турары болза: «чүс-чүс чылдарда каранғы-бүдүүлүк амыдыралга чединмес, ядыы-түремик чурттап чораан бистиң тыва улуска чыргаланның чырык оруун, аас-кежиктиг чаа амыдыралды улуг орус улус, улустарның улуг баштыңчызы эш Сталин ажыдып берген. Мен 1948 чылдан бээр колхозчу чаа амыдыралга чурттап келдим. Бистиң колхозувус бо чылын «Победа» колхоз-биле улгатыр катышкан. Колхозувус улам-на быжыгып, ажыл-агый дүрген сайзырап турар. Бүгү колхозчуларның амыдыралын ам-даа дески бай-шыырак болдурарда колхозчу кижи бүрүзүнүң ак-сеткилдиг, бедик көргүзүглүг күш-ажылындан хамааржыр деп чүвени билир мен. Ынчангаш, эрткен чылын 430 күш-хүнүн ажылдап алдым. Колхозтуң баштаар чери маңа адымны шалыпчыларның аттарының аразында киирип турар. Мээң күзелим ам-даа хөйнү кылыр, 2—3 кижинин кылыр ажылдарының нормазын күүседир, а ону боттандырар арга бисте бар болгаш кылыр, бүдүрер ажылдар хөй».

Эш Шопанның бо үнүнүң утказы-биле бир дөмей сөстерни ол колхозтуң өске-даа күш-ажылчылары база чугаалап турарлар, ол ышкаш шалыпчыларның саны өзүп турар.

М. КАРА-ТОННУГ.

Тудуг планын күүседир дээш

Чөөн-Хемчик районда «Коммунизмче орук» колхозтуң ажыл-ишчилери тудуг ажылын идепкейлиг чорудуп турар. Колхозтуң даргазы эш Настык, партия эге организациязының секретари эш Кызыл-оол, ол ышкаш тудуг бригадазының бригадири эш Санчижап олар бо чылын бүгү колхозчуларның 80 ажыг хуузун сууржуң, чаагай амыдыралга киирер дээш эр, херээжен колхозчуларны организастыг ажылдадып турар.

Колхозтуң тудуг бригадазында бүгү колхозчуларның 40 ажыг хуузу ажылдап турар. Тудугда 28 ажылчын аттар, бир автомашина болгаш өске-даа транспорттуң дыка хөй херекселдери киржип турар. 28 кижини бызаңчы эш Шевер-оол баштап алгаш бажыңнар ыяжын хезип белеткеп турар. 12 кижи ыяш дилер бөлүкте ажылдап, ам 3814 ажыг манзыларны белеткээн.

Комсомолчулар Экер-оол, Деспижек олар 30 километр хире ырак черден бир клубтуң, 4 чуртталга бажыңнарының ыяжын, 200 ажыг манзыларны 12 тергелиг аът-биле тудуг кылыр черде сөөртүп алган.

Тудугжулардан эштер Оолакай, Дамы-Доржу олар мурнакчылар болуп турар. Тудугжулар тайгада 20 бажыңнарны тудуп доосхан, ам колхозтуң төвүнде өккеп турар.

С. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Үлегерлиг бызаа ажаакчызы

Каа-Хем районда «Кызыл Тук» колхозтуң инек фермазында бызаа ажаакчызы Клавдия Крицына болза, ол колхозта мурнакчы күш-ажылчы колхозчуларның бирээзи болуп турар.

Ол аныяк кыс 1947 чылдан бээр колхозка ажылдап кирген.

Колхозка кирген баштайгы чылдарындан эгелээш-ле бодунуң эрес күш-ажылчы чоруун көргүскен. Баштай хову бригадазынга ажылдап тургаш бедик дүжүттү чеьдип алганы дээш «Күш-ажылдың Кызыл Тук» ордени-биле шаңнаткан. Сөөлгү ийи чылдарда инек мал фермазында чаш бызаалар доруктуруп ажаап турар. Эрткен чылын 84 бызааларны чидириг чокка, хүштүг шыырак кылдыр эки ажаап доруктурган.

Бо чылын чаа төрүтүнген бызааларны база-ла ынакшылдыы-биле хүлээп ап, эки ажаап турар.

Колхозтуң ниитилештирген продуктулуг мал ажылын хөгжүдериниң үш чыл планының шиитпирлиг бо сөөлгү чылында малчыннар ортузунда социалистиг чарышка эш Крицына бедиткен бот-хүлээлгени алган. 25 бызааны ажаар нормалыг тургаш, 40 бызааны бо чылын ажаап доруктурар мен деп хүлээнген. Ол ам херек кырында 43 бызааларны эки ажаап турар. Чайның изиг үезинде эртенгиниң болгаш кежээкиниң серии үелерин ажыглап, чымчак оттуг шыктарга бызааларны эки одарладып турар. Бызааларның чыдар кажаазының иштин арыг шевер тургузуп үргүлчү чуп, чугайлап турар.

«Ак-сеткилдиг, бедик көргүзүглүг күш-ажыл болза, алдарның хөрээ деп чүвени билир мен. Бистиң колхозувус большевикчи, а бистерниң амыдыралывыс улам-на бай-шыырак болзун дээш, колхоз бүдүрүлгезинге бодумнуң бедик бүдүрүкчүлүг күш-ажылчы салыышкынымны улам быжыглап, өстүрер мен» — деп эш Крицына бодунга бүзүрелдизиннеп, хүлээнип, өөрүшкүлүг чугаалап турар.

К. Т.

Профэвилелдер организацияларынга партия удуртулгазын экижидер

Профэвилелдери чурттуң ажыл-агыйын чедиишкиниг хөгжүдеринге канчаар-даа аажок улуг ужур-дузалыг организациялар болуру билдингир. Олар болза, ажылчыннарны, интеллигенцияны катыштырып турар улуг массалыг организациялар болур. Оларны хүн-бүрүде удуртуп, ажыл-чорудулгазын углап-шиглээри партия организацияларының база бир чугула сорулгазы. Ол сорулганы Сүт-Хөлдүң партия организациялары багай эвес шиитпирлеп турар.

1951 чылдың эгезинде Сүт-Хөл районнуң Бора-Тайга, Хөр-Тайга, Кызыл-Тайга, Сүт-Хөл сумуларында партия эге организациялары профэвилел группаларын (бөлүктерин) организастап тургускан болгаш оларның полит-массалыг ажылын чорудуп эгелей берген. Профэвилелдиң 9 бөлүктеринде социалистиг чарышты организастап калбарты берген.

Профэвилел бөлүктерин партия эге организациялары удуртурун экижидип турар. Суг-Аксының 7 чыл школазының партия эге организациязы (секретари эш Чылбак) ол талазы-биле эки удуртуп турар. Профэвилел бөлүүнүң хуралын өй-шаанда чорудуп, школаның ажылдакчыларының ортузунда социалистиг чарышты калбарткан болгаш ында күш-ажылының сагылга чуруму эки болуп берген. Өөреникчилериниң ада-иезиниң ортузунга тайылбыр массалыг ажылды профэвилел шугуму-биле эки чорудуп турар болгаш хана солуну өй-шаанда эки шынарлыг үнүп турар. Районнуң банкы салбырында профэвилел бөлүү база багай эвес ажылдап турар.

Районда профэвилелдериниң организациялары ажылчыннарның, албат хазаттарның ортузунга тайылбыр массалыг ажылды чорутканы-биле оон хүрээлеңи калбарып турар. Бо сөөлгү үеде профэвилел хүрээлениинге 70 ажыг чаа кежигүннерни хүлээп алган. Профэвилелдер организацияларының шугуму-биле 38 удаа илеткелдерни организастаан, ону 1214 кижи дыңнаан, массалыг оюннарны 28 удаа чоруткан болгаш 1127 кижи ону улуг сонуургал-биле көргеннер.

Профэвилелдер организацияларының ажылын эки удуртуп, социалистиг чарышты оларның ортузунга эки организастаары партия организацияларының мурнунда турар сорулгазы.

Х. БОРБАЙ-ООЛ.

ВКП(б) Сүт-Хөл райкомунуң партия, профэвилелдер болгаш комсомол организациялар килдизиниң эргелекчизи.

Партия конференцияларының шиитпирлерин шудургу күүседир

Сөөлгү үеде чурттуң дыка хөй областарынга партияның район, хоорай болгаш область конференциялары болуп өрткилээн. Конференциялар болза, партия организация бүрүзүнүң амыдыралынга чугула болуушкун болган. Партияның болгаш чазактың шиитпирлерин күүседир талазы-биле партия организацияларының ажылының улуг дуржулгазын ол конференциялар түннеп байыткан.

Чер-черлериниң партия организациялары ВКП(б) Төп Комитединиң айтыышкыннарын күүсетпишаан, партияның политиктиг айтырыгларынче кичээнгейни күштелдирип турар. Партияның бүгү ажылының деңнелин бедидеринге үндезилетингеш, партийжи массаның идепкейин хөгжүдүп, партия органнарының удуртур ажыл-чорудулгазының дуржулгаларын бүрүн шиңгээдип ап турар. Ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң бүгү адырларында партия организацияларының ролюнуң бедээнин конференциялар көргүскен.

Оон-биле чергелештир большевикчи шугумчүлел болгаш бот-шугумчүлелге үндезилээш, чер-черниң партия организацияларының ажылында элээн четпестерни конференциялар илереткилээн.

Организакчы болгаш политиктиг ажыл чорудулганы экижидер дугайында сагыш салбас, партия организацияларыбиле, ажылчы чоннуң калбак массалары-биле дириг харылзааны быжыдар дугайында сагыш салбас райкомнарны, хооркомнарны болгаш обкомнарны конференцияларга чөптүү-биле шыңгыы шугумчүлегилээн. Ындыг четпестер районнуң ажыл хөрээниң байдалынга, бүдүрүлге черинге, колхозка чер-черниң партия органнарының хамаарылгазын кошкадып турарын, амыдыралда чаа тыптып турар чүүлдерни өй-шаанда көрүп, деткиир талазы-биле болгаш хожудап турар участоктарның ажыл хөрээн экижидер талазы-биле өй-шаанда чугула хемчеглер алырын саададып турарын конференцияларга айыткан.

Партияның организастыг болгаш политиктиг ажылын оон-даа улам бедидери районнуң, хоорайның, областың мурнунда туруп турар ажыл-агый политиктиг сорулгаларны чедиишкиниг күүседириниң кол негелдези болур. Үлетпүр талазы-биле бүдүрүлге планнарын чогуур хуусаазының бетинде күүседиринче болгаш көдээ ажыл-агыйның кол сорулгазын — көдээ ажыл-агыйның „бүгү культураларының дүжүдүн бедидеринче, малдың продуктулуун бедитпишаан, ниитиниң малының бажын дүрген өстүреринче угландырган тодаргай ажылдарны партия конференцияларының шиитпирлеринде айыткан. Организакчы болгаш политиктиг ажылдарны бүгү хемчег-биле күштелдириниң чугулазын конференциялар демдеглээн.

Партия конференцияларының шиитпирлерин ыяавыла күүседирин хандырары райкомнарның,хооркомнарның болгаш обкомнарның сорулгазы болур. Партия комитеттериниң ажылдакчылары партийжи массаның мурнунга боттарының харыысалгазының дугайында үргүлчү бодап чоруур ужурлуг болгаш партияның шиитпирлерин күүседир дээш могаг, шылаг чок демиселдиң үлегерин көргүзер ужурлуг. Конференцияларның шиитпирлерин боттандырарда партия комитеттери организакчы шудургу болгаш соруктуг ажылдаары эргежок чугула.

Партия конференцияларының шиитпирлеринде айыткан четпестерни узуткаары-биле дыка хөй партия комитеттери элээн ажылдарны ылганнар. Олар партияның политиктиг ажылдарының талазы-биле тодаргай ажылдап, бүдүрүлге черлериниң, колхозтарның, МТС-териниң болгаш совхозтарның ажыл хөрээнче ханылап кирип, партия организацияларын эки удуртуп турар апарганнар.

Чамдык партия организациялары партия конференцияларының шиитпирлериниң күүселдезиниң хүн-бүрүде хыналдазын боттандырып турарлар. Чижээлээргe, партияның Витебск обкому төлээлериниң бүгү шугумчүлелдиг саналдарын түннээш, конференцияның шиитпирлерин күүседири-биле тодаргай хемчеглерни чогаадып кылган. Партияның политиктиг ажылдарын экижидер дугайында райкомнарга дузалажыры-биле чыгдып каап турар районнарже партия обкомунуң бюро кежигүннерин чоруткулаан. Чамдык областарның партия организацияларында, конференцияларның шиитпирлерин күүседири-биле, хамаарышкан айтырыгларны райкомнарның болгаш хооркомнарның бюроларынга, пленумнарынга чугаалажып турар.

Партия конференцияларының шиитпирлериниң чамдык партия комитеттери ам-даа чогуур түннелдерни кылбайн турарын демдеглезе чогуур. Коммунистерниң шугумчүлелдерин болгаш саналдарын формалдыг, бюрократсыг көөр чоруктар таваржып турар. Чамдык ажылдакчылар янзы-бүрү шугумчүлелдиг саналдарның даңзызын кылырынга «холу өөренип» калган, а херек кырында партия конференцияларының шиитпирлерин боттандырар талазы-биле хүн-бүрүнүң практиктиг ажылын кылбайн турарлар.

Сөс-биле ажыл-херектиң, шиитпир биле күүселдениң бот-боттарындан чарылбас болуру удуртулганың большевикчи стилиниң онзагай хевири болур. Эш Сталинның өөредип турары болза, тиилелге кажан-даа боду келбес, ону чеьдип алыр ужурлуг. Эки резолюциялар— ол чүгле ажыл-херектиң эгези-дир. Шын шиитпир хүлээп алдынганының соонда ол шиитпирни күүседирин организастаарынче партия органының удуртур ажыл чорудулгазының бүгү күжүн мөөнеп уг ландырган турар ужурлуг.

Кандыг-даа ажыл-херектиң чедиишкинин хандырар — ол чугула байдалдың дугайын партияның чамдык удуртукчулары уттуп турарлар. Астрахань хоорайның партия конференциязынга төлээлер, партия хооркомунуң бюрозунуң ажылының стилин чидии-биле шугумчүлээннер. Хооркомнуң секретарьлери болгаш өске-даа ажылдакчылары бүдүрүлге черлеринге, эге организацияларга шоолуг барбас, шагының хөй нуруузун хурал кылырынга болгаш резолюциялар бижииринге үндүрүп турарын айыткан. Партияның политиктиг ажылдарын чедир чорутпаанының хараазы-биле эрткен чылын хоорайның элээн хөй бүдүрүлге черлери бүдүрүлге программазын күүседип күш четпээннер.

Партия конференциязының соонда хооркомнуң ажылының дуржулгаларында чүү чүве өскерилгенил? Чогуур өскерилгелер болбаанын фактылар көргүзүп турар. Хооркомнуң биеэги хевээр-ле бүдүрүлге черлеринде ажыл херектиң байдалын ханы өөренип көрбейн, бүдүрүлге планнарын болгаш онаалгаларын күүседири дээш демиселге партия организацияларынга практиктиг дузаны көргүспейн турар.

Политик болгаш ажыл-агый ажылдарынга улам-на чаа-чаа чедиишкиннерни чеьдип алыр күзелдиг партийжи массаның сагыш-сеткилин көргүскен партия конференциязының шиитпири болза, партия комитединиң тодаргай сорулгаларын көргүскен чугула документ болур. Партияның удуртукчу бүрүзү, коммунист бүрүзү конференцияларның шиитпирлерин күүседиринге күжениишкиниг, шудургу, инициативалыг чоруктарны көргүзер ужурлуг. Ынчалза-даа, конференцияларның соонда безин партия ажылдакчылары болза, коммунистерниң илереткени биеэги-ле частыыларны катап уламчылаар чоруктар таваржып турар.

Каш ай соңгаар Тюмень областын Юргинский районунуң партия конференциязынга төлээлер партияның политиктиг ажылын чедир үнелевээн дээш, партия эге организацияларындан хоорулган дээш райкомну чөптүг шугумчүлээннер. Райкомнуң секретари эш Ромашов шугумчүлелди шын деп хүлээп алгаш, оон даартазында дораан-на конференцияның шиитпирлериниң дугайын болгаш коммунистерниң шугумчүлелдиг саналдарын уттуп хан. Колхозтарга политик-массалыг ажылды эде тургузар талазы-биле чогуур хемчеглерни албаан, партия эге организацияларын быжыглаар дугайында, каадырларны марксисчи ленинчи өзүга кижизидер дугайында сагыш салбаан.

Партия конференцияларының шиитпирлерин шудургу боттандырары болза, партия комитединиң хүн-бүрүде практиктиг ажыл чорудулгазынче коммунистерниң калбак массазын хаара тудары, партия ажылының дуржулгазын өөренири, түннээри болгаш нептередири, шугумчүлелди болгаш бот-шугумчүлелди калбартыры, каадырларга негелделиг болурун бедидери, четпестер-биле шиитпирлиг демисел чорудары болур. Партия органнары боттарының бүгү ажыл чорудулгазын үргүлчү экижидери, партияның организастыг болгаш партияның политиктиг ажылдарының хөгжүлдезин хандырарын бистиң Төрээн чуртувустуң экономиказының болгаш культуразының моон ынай улам-на күчүлүг хөгжүлдезиниң сонуургалдары негеп турар.

(«Правданың» мурнуку чүүлү).

Малдың уксаазын экижидеринге

Малдың продуктулуун бедидер, оон уксаазын экижидер чоруу мал өстүрер сорулга-биле холбашкан чугула айтырыгны күүседиринге Чөөн-Хемчик районда «Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артели боттуг хемчеглерни ап турар.

Буденновчу уксаалыг аскырлар-биле 30 белерни, чурттуң шилитинген аскырлары-биле 20 белерни тудуп эдериштирген. Оон аңгы 140 белерни бешкезек черде: буденновчу уксаалыг 3 аскырларга 90 белерни, чурттуң шилитинген 3 аскырларынга 50 белерни сула эдержилгеде кадарып турар.

Ажылдың ол талазы-биле эрткен чылда түннели багай эвес болганы амгы үеде илереп турар. Колхозтуң бир бөлүк чылгызын кадарып турар, ол ажылга 5 чыл болган М. Шөмбүлдейниң чылгызындан 29 белер төрээн. Шупту кулуннар бар, эки мөзү шынарны көргүзүп турар. М. Шөмбүлдей бо чылын бир богба-биле шаңнаткан.

«Коммунизмче орук» колхоз чылгы өстүрериниң күрүне планын бо чылын 115 хуу күүседирин хүлээнген. Малдың бажын өстүрери-биле кады оон продуктулуун бедидер, уксаазын шыыарждар айтырыгны бистиң малчыннарывыс чогуур өйүнде шевергин боттандырып шыдаар.

В. КӨЖЕ.

ТЕС-ХЕМНИҢ СУГГАРЫЛГА БУГАЗЫ

* * *

ЧУРУКТА: Тес-Хем районнуң Сталин аттыг колхозтуң колхозчулары буга тудуунда.

Элбекшил бедик дүжүт дээш күш-ажыл

Тес-Хем болгаш Эрзин районнарының колхозчулары болгаш ажылчы чоннары — Тес-Хем районнуң Кызыл-Чыраа сумузунуң девискээри Тоозуннуг-нуң кажан кезээде ажыглаанга кирбейн чораан курбаг ховузун ажыглалга киирери-биле боттарының идепкейи-биле Тоозуннуг бугазының казыышкынын 1949 чылдың май айдан эгелээн.

Тоозуннуг бугазының казыышкынын эгелээн хүнүнден бээр чүс-чүс эр хереженлер колхозчулар болгаш чуртталгачы чон боттарының карак-кызыл күш-ажылын ук буганың тудуушкунунга үндүрүп келгениниң ужурунда буга тудуушкуну ам 1951 чылда доостур чеҗип келген.

Ук буганың тудуушкуну узун турту 20 километр болгаш эрткен ийи чылдың дургузунда буга тудуушкунунуң кылыынның кол нуруузун хол-биле кылып күүсеткениниң соонда 1951 чылда Тес-Хем районунуң 5 колхозтары кол тараа культураза болур 630 гектар ажыг кызыл-тасты болгаш өске-даа тараа культураларын 1951 чылда Тоозуннуга тарып доскан.

Карак-кызыл ажылдың түннели болза тараа тараалардың баштайгы үнүүшкүү копчуг эптии-биле үнүп турар. Тес-Хем болгаш эрзинчилер эрткен ийи чылдың дургузунда эрткен чылын буга казыышкынын дыка казып келген болгаш 1951 чылдың май 19-та болган митинг 2600 күш-хүнүн үндүрүп 1100 кубометр черни каскан.

Тоозуннуг бугазының тудуушкунун эгелээн хүнүнден эгелээш Тес, Эрзин районнарының ажылчы чоннары ук буга тудуушкун бүгү ниитиниң хереҗ кылдыр көрүп, могаг-шылаг чок ажылдап келген. Эң ылаңгыя, 1951 чылдан эгелээш буга тудуушкунун бүрүүнүн-биле холдан үндүрер дээш онза идепкейлиг ажылдап турар. Ук буганың тудуушкунун шалыпкын доскаш ажыглалга киирер дугайында Тес, Эрзин районнарының ажылчы чоннары буга тудуушкунун дүрген доозар дугайында 1951 чылдың май 19-та болган митинг хуралга май 25-те доозар дугайында бугада ажылдап турар кижилер тус-тус хүлээлгелерни ап ажылдап келгениниң түннелинде май 24-те чер казыышкыны доостун, суггу бадырарынга хуваакчы бугаларның дөзүнге регулятор киирери артып турган. 1951 чылдың апрель айдан эгелээш, буга тудуушкунда 500 чыгам кижи үргүлчү ажылдап келген.

Ооң иштинде Тес-Хем районундан 268 кижи ажылдап турар. Ында коммунистер 21, комсомолчулар 58 кижи ажылдап турар болгаш Калинин колхозта коммунист Ызыгуур ажыл нормазын бир ийи дугаар хүнде 100—120 хуу, сөолгү хүннерде 150—175 хуу. Ленин аттыг колхозта Допсан 130—166 хуу күүсеҗип турар болгаш Тес-Хем районундан буга тудуунда 6 бригадалар ажылдап турар. Шилчиир кызыл тукту Калинин колхозтуң бригады (бригадири эш Самдан) май 23-те түннелде ажыл нормазын 158 хуу күүсеткеш, кызыл тукту чаалап алган.

Бригадалар санында хүндүлел самыралар болгаш дайынчы хуудустар үнүп турган.

Буга тудуунда 24 агитаторлар ажылдап турар. 67 удаа беседаларны, 5 удаа лекцияларны номчаан болуп турар.

Эрзин районнуң эр, хереҗен колхозчулары болгаш ажылчы чоннары 1951 чылда буга тудуушкунунга эки ажылдап, эң ылаңгыяда 1951 чылдың май 19-та болган митинг соонда № 3 чалды дүрген доозар дугайында шиитпир үндүрген. Боду довурак октаар 2 машинада 30 кижи онза кызымакай ажылдап келгениниң түннелинде май 22-де 1300 кубометр чалды холдан бүрүн үндүрген болгаш ук чалдың ийи чартыында боду довурак октаар ийи машина ажылдап турар. Кижилериниң боттарының аразында, бригадалар аразында шилчиир кызыл тукту тургусканының түннелинде хүн нормазын үргүлчү ажыр күүсеҗип келген комсомол эге организациязының Догаага удурткан бригада хүн-бүрүде хүн нормазын 100—140 хуу ажыр күүсеҗип келген. Ук бригада бригадалар аразында шилчиир кызыл тукту салбайн турар. Эрзин районунуң коммунистери болза, өскелерге боттарының мурнакчы үлегерин көргүзери-биле хүн-бүрүнүң нормазын 110—145 хуу күүсеҗип турарлар хүн-бүрү көвүдеп турган. Буга тудуунда коммунистер Чадамба, Мөңге болгаш комсомолчу Сереңмааның эки ажылы онза илереп турар. Буга тудуушкунунда ажылдап турарларның иштинде хүн нормазын күүсеҗип турарлар болгаш ажыр күүсеҗип турарларны илередир дайынчы хуудустарны үндүрер 3 кижини болгаш агитаторларны тургускан. Полит.-массалыг ажылды комсомол райкомунуң секретари эш Янкутов эки удуртуп турар. Ийи районнуң буга тудуушкунунда ажылдап турар эр, хереҗен колхозчуларны болгаш ажылчы чоннарны буга тудуунга эки организастап киириштирген.

Районнарның партия организацияларының ам сонгаарладып болбас сорулгазы болза, колхозтарны организас, ажыл-агый талазы-биле быжыглаары болур. Улусчу идепкейниң күжү-биле бистиң ийи районнарның улуг суггарылга бугазының тудуун доозарынга Тес-Хем болгаш Эрзинниң партия организациялары улуг ажылды чоруткан. Буга тудуунуң ажылынга коммунистер мурнакчы ролюн көргүскеннер. Тудуг ажылынга партийжи удуртулганы чөп боттандырганы-биле буга тудуунуң ажылын өй-шаанда доскан бис.

Областың экономнуг хөгжүлдезинге чаа чырык арынны ажыдып турар Тоозуннугнуң суггарылга бугазының тудуун доозар дугайында ВКП(б) тыва обкому улуг дузаны көргүскен. Ол болза бистиң ийи районнарның ажылчы чоннарынга улуг өөрүшкүү болдурган. Каш чылдар эрткен сөөлүнде Тестин суу Тоозуннугнуң шөлүн бүрүү-биле суггара бээр. Бо чылгы суггарылга эл-бек дүжүттү алырын хандырар.

С. ИРМА,
ВКП(б) Эрзин райкомнуң секретари.
О. ЛОПСАН-СЕРЕН,
ВКП(б) Тес-Хем райкомнуң секретари

Буга тудуу доозулган

Тес-Хем районнуң Тоозуннуг ховузун суггарар Тес-Хемниң суггарылга системазының узуну 20 километр кол бугадан болгаш 18 хуваакчы бугалардан тургустунган болуп турар. Буганың суггарар ниити 3800 га шөлүнден 1951 чылда тарытынган 1000 га черни суггарар деп турар.

Кол буга гидротехниктиг чепсеглээшкиннер, Тес-Хеминиң суун моондактаан таарыштырыкчы өөш-биле деритинип турар, ынчангаштың хемниң уну суг ыңай бээр акпас даш дуглаашкын-биле шыптына бээр, оң талазында тудуг дажындан кылган сугнуң агыышкынын угландырары-биле хөй даш чыып төкен, ол болза, суггу солагай талакы эриктю угландырар болгаш суггуң четчир деннелин хандырар апаар. Суггу көдүрүп үндүрери-биле бугада 1500 кубометр хемчээлдиг довурак моондакты болгаш артык суггу чаяры-биле даштан кылган суг доозар черлерни тудуп турар. Бугада суггуң дүрген агыышкынын эвээжедири-биле буганың ийлениишкинин эвээжедип тургаштын суггу хереглезе чогуур хемчээлге чедир көдүрер арганы берип турар болгаш суггу хуваакчы участоктарже углап чорудар черлерни тудуп турар.

Буганы болгаш хуваакчы участоктар дургаар кол буга болгаш хуваакчы участоктар дамчыштыр көвүрүглерлиг ажыглал оруун туткан. Хереглээн суггу моондактаар хуваакчы участоктар суг берикчилери, суг хемчекчилери-биле деритинип турар.

Бир дугаар ээлчегни суггарары-биле буганы 11 километр черге аскып бадырары негетинип турар, ында чер ажылы дооступ турар. Кол буганы дамчыштыр эртер көвүрүгнү тудуп турар.

Баштайгы 1000 ганы суггарары-биле буганы ажыглалга кииргевинден бо чылын бедик дүжүтту чыып ап болур. Тес-Хем бугазын бүрүн ажыглалче кииргени-биле болгаш суггарылгалыг чер ажылының мурнакчы техниказын шиңгээдип алганы-биле Тес-Хем районнуң ховуларынга бедик дүжүтту чеҗип ап болур.

В. ЛОШКОВ,
буга тудуунда техник.

Мээн салыышкыным

Кызыл-Чыраа сумузунуң девискээринде Тоозуннуг бугазының тудуу болзаа улусчу тудуг болур. Улусчу тудугнуң ажылынга киржири меңээ улуг аскежик. Маңаа ажылдап келгеш, чоннуң идепкейин кижи карак-биле көрүп турар-дыр. Бо хире чугула ажылга бодумнуң идепкейимни салган мен.

Буга тудуунга хүнде бүдүрер нормамны 130 хуудан 200 хууга чедир күүседип келдим. Бистиң Калинин аттыг колхозувустуң төвү Белдир-Арыгда. Колхозка 1949 чылда киргеш, баштай сүт фермазынга ажылдап эгеледим. Анаа ажылдап тургаш, сүт саалдазының планын ажыр күүседип турдум.

Эрткен чылын бистиң Калинин аттыг колхозка дүжүт эки болган. Бир күш хүүнгеле 4 килограмм тараа алган мен. Шупту 130 күш хүнү ажылдаан мен. Өг ишти хөй—6 кижи.

Мээн үлегеримни өске хереҗен эш өөрлер база эдерип, олар онаашкан нормазын ажыр күүседип келген.

Бистиң Калинин аттыг колхозтуң колхозчулары буга тудуунуң ажылынга дыка үлегерлиг ажылдап турарлар. Колхозтар болгаш бригадалар аразында шилчиир кызыл тукту эрткен үе-ниң иштинде тудуп келген бис. Эртен ажылче үнерде хүн үнмээнде чорап, кежээ эрткен орайга чедир ажылдап турар бис. Бистиң колхозувустуң бригадазының чүткүлдүг ажылы өске бригадаларга үлегер болуп турган. Бодум буга тудуунга бир ай дургузунда ажылдап келдим.

С. ЫЗЫГУУР,
хереҗен колхозчу.

Хүлээлгевис күүсетивис

Эрзин районнуң Нарында «Коммунизмче орук» колхозтан келгеш, Тоозуннуг бугазының тудуунда бригадирлеп келдим. Кызза чогуур нормамны 200 хуу чедир күүседип турган мен. Тудугга ажылдап турган хүннерим дургузунда план күүсетпээн хүннерим черле чок.

Бистиң бригадавыста 21 кижи ажылдап турар. Найыралдыг ажылдың түннели хүн-бүрүде-ле эки болуп турар. Социалистиг чарыш мында ажылдап турар колхозчуларның болгаш бригадаларның аразында улам-на калбарган. Чарышка сорук кирген бистиң бригадавыс онаашкан ажылын үре-түннелдиг кылдыр күүседип турар. Бригадавыста колдуунда-ла аныяктар. Адын сыпас дээш олар онза идепкейлиг көргүзүп турарлар, лиха хүнде 2 кубометр кадыг черни казып бүдүрер турган, 5 кубометрни казып, эштер Соксул, Ламажап 5—5 кубометрни казып турган.

Буга тудуун кыска хуусаада доозар дээш бистиң бригадавыс эртен хүн үнмээнден эгелээш кежээки орайга чедир ажылдап, үлүг-нормазын ажыр күүседип келген. Аъш-чемни колхозтан эки хандырып турар. Бригадада хереҗеннер 8 кижи. Олар онаалдазын үргүлчү ажыр күүседип, өскелерге үлегерин көргүзүп, мактадып турар.

Казып турар черивистиң хөрзүнү кадыг турган, ындыг болза-даа сорук түткүлдүг ажылдаанывыс-биле бодувустуң мурнунда салган сорулгавысты эрестиг күүседип турар бис. Мен ийи бригадада бригадир болуп дакпырлап ажылдап турар мен.

К. ЧЕС.

Чаагай түннел

Коммунизмниң улуг тудугларында совет патриотизмниң илерээшкинниң чижээн эдергеш, сорук кирген Тоозуннуг бугазының тудугжулары бистер түннелдиг ажылды кылып алган бис.

Тоозуннуг бугазының тудуунга Үстүү Шынаа сумузунда Молотов аттыг колхозтуң бир бригадазы ажылдап турар. Бригаданың составында 18 кижи 5 айның 15 хүнүнден эгелээш ажылдаан. Бо аразында бригада элээн ажылдаш. Бригадада эки ажылдап турарлар элээн хөй. Дарыма, Көл-оол, К. Аракча, К. Санчат, Баир-оол, Борбак-оол, Почта болгаш Данилов олар хүнде 7 кубометр чедир черни казып турган. Үлүг-нормазын күүсетпейн турарлар чок болуп турган. Тарыйма буга тудуунга эрткен чылдан эгелээш ажылдаан.

Бригадага 20 удаа беседаны болгаш солун номчулгазын чоруткан. Солун концертти көрүп, лекцияларны дыңнап турган бис.

Ч. КЕЖИК-ООЛ,
Молотов аттыг колхозта партия эге организациязының секретари.

ЧУРУКТА: Тес-Хем бугазының тудуунда ажылдап турар грейдер.

Ленин аттыг колхозтуң бригадазы

Тес-Хем районнуң Ленин аттыг колхозтан буга тудуунда ажылдап турган бистиң бригадавыс бодунуң мурнунда салдынган сорулгазын чедиишкинниг күүсеткен.

Ленин аттыг колхозтуң тудуг бригадазынга 63 кижи ажылдап турган. Бригадага 9 кижи ажыл нормазын 111 хуудан 196 хуу чедир күүседип турган. Бригадавыс ажыл нормазын 123 хуу кылдыр күүседип турган.

Май 24-те болган түннел-биле алырга, бригада 634 кубометр черни каскан болгаш 3935 кубометр довуракты эшкен. Мээн бригадамга коммунист эш Балдан, Мартай, Серен-оол, Намай-оол, Чанчыккаа, Намчал олар үлүг-нормазын хүнде 111—145 хуу чедир күүседип келген.

Улуг Ленинниң адын эдилеп туорар бистиң артельдиң кежигүннери буга тудуунга үлегерлиг ажылдаан. Хуу ажыл-агыйлыг тургаш, бо хире улуг тудугну кылып ап черле шыдавас турган. Колхозтарның күжү-биле, техниканы шиңгээдип алганывыстың ачызыбиле бо чаагай түннелди чеҗип алган бис.

А. АРТНА,
тудугда бригадир.

Чылгы малдың эки семиртилгези

Таңды районнуң улгатыр катыштырган колхозтарында малды семиртириниң эң эки аргазы — чайгы одарларга чылганы одарладып, семиртип алырынче улуг кичээнгей салып турар. Көдээ ажыл-агый артельдерин улгатырганы-биле холбаштыр чылгы малдың баш саны көвүдээн, ынчангаш олар-биле үүле көдээ ажыл-агый ажылдарын кылырынга чедимчелиг болуп турар эвес, харын ооң-биле чергелештир чылгы малды одарладып ажаарынче улуг сагыш салган.

Улгатырган «Кызыл партизан» колхозта 60 белерни одар ажаалгазында тургускан. Чылгыны одар ажаалга зынга киирген үезинден соңгаар чартык ай четпээнде-ле оларның күжү деңгилделиг болуп турары кескү аларган. Чылгычы эш Биче-оол чылгы ажаарынга дуржулгалыг болуп турар. Ол дуржулгазын практикага ам ажыглап, улуг чедиишкиннерни чеҗип ап турар.

Эш Биче-оол болза, бе бүрүзүн оргумак күш-деңгелден өрү кылдыр семиртири-биле, база 60 беден 60 кулунлу бүрүн камгалап алыры-биле хүлээлге алган. Баштайгы төрээн 13 беден 13 кулунну менди алган болгаш оларны эки байдалда ажаап турар.

Сталин аттыг улгатырган колхозта 80 белерни одар ажаалгазында киргей. Хүн-бүрүде оларның күш-деңгели экижип турар, чылгычы эш Седен-оол ажаап турар төрүүр белериниң чаш төлүн бүрүн камгалап алыры-биле хүлээлге алган, ук хүлээлгезин чедиишкинниг күүседип турар.

«Элегес» совхоз — 600 ажыг чылгыны чайгы одар ажаалгазы-биле ажаап турар. 30 ажыг муң гектар шөлдүг халбак делгем одарлар болза, үүгле, мал одарладырынга таарымчалыг болуп турар эвес, харын ооң-биле чергелештир мал бүрүзүнүң күш-деңгелин дүрген экижидип турар.

Чылгычы Чалбаа болза, чылгы мал бүрүзү-ле тоттур оттаан турзун дээш эң эки оттуг бүгү одар черлерни шилип алырын кончуг эки билир. Бо чылын эш Чалбаа кадарып, ажаап турар чылгызының бүгү төрүүр белериниң кулуннарын, олар хажан төрээн үеде бүрүн камгалап алыр.

С. ТУШКОВ.

ХҮНДҮЛҮГ ХҮЛЭЭЛГЕ КҮҮСЕТИНИП ТУРАР

Ажылга чедиишкиннерни кызымакай шудургу ажылдап турган чеҗип алыр. Ол бедик, алдарлыг чорукту Үстүгбей угба чеҗип ап, колхозчуларга эки малчын деп мактадып, хүндүткедип турар.

Үстүгбей угба Тес-Хем районда улгатыр катышкан Ленин аттыг колхозтуң өшкүзүн малдап турар. Ол, 1948 чылда 88 төрүүр өшкүлерни хүлээп алган. Ооң ол малы чыл бүрүде хөй өзүлделиг болуп келген. Чижээлээрге, 1949 чылда төрээн 88 өшкүден 120 анайларны, 1950 чылда—136 өшкүден 156 анайларны бүрүн торуктурган.

Бо чылын ооң малдап турар малының саны 236 болур. Ооң 218 өшкү төрээн. Ооң 236 анайларын бүрүн ажаап алган. Малдың чаш төлүн чече бүрүн ажаап алырынга улуг күштерни Үстүгбей угба ап келген. Ол ийистээн азы оглун тотур бас өшкүлерниң анайларынга немелде чемнерни эки таарыштырып берип, суткe саржаг холааш эмискиктээр арганы ажыглап турар.

Бо чедиишкинниг чорукту Үстүгбей угба мынчаар чеҗип алган. Колхозтуң ниити малының баш санын өстүрериниң хереҗенге ооң салыышкыны ол болур тур.

М. МАНЧИМАА.

ӨГЛЕРДЕН БАЖЫҢНАРЖЕ

Эрзин районнуң Бай-Даг сумузунда «Чаа орук» колхозтуң сууру өзүп, колхозчулар кидис өглерден чырык, чылыг, культурлуг бажыңнарже кезиүп кирип турарлар.

Ам үеде 24 колхозчу өрегелер культурлуг чараш, чаагай бажыңнарда чурттап, колхозчу чыруктылыг амыдыралдың оруу-биле чурттап туралар. Колхоз суурун улам-на сайзырадыры-биле тудуг бригадазы дыңнаамал ажылдап, 7 чуртталга бажыңнарын белен болдурарынга чыгады берген. Бо чылын чурттаганың 14 бажыңнарын, уруглар яслизин, колхозтуң баштаар черинин конторазын, эмнелге бажыңын, чунар-бажыны тудары-биле аңаа хереглетинер чудуктардан 1600 чудукту белеткээн, тудуг кылыр черде эккеп дүжүрген.

Эш Чыргалдайга удуртурган тудуг бригадазы бодунуң мурнунда салдынган бүдүрер улуг үүлени шевергин күүседир дээш күжениишкиннинг ажылдаан.

С. СЕНДЕШ-ООЛ.

Хаван ажаакчызы Дүктеш

Бай-Тайга районнуң Хөл сумузунда Сталин аттыг колхоз хаван ажылын өстүрер сорулга-биле эрткен 1950 чылда 3 хаванны садып алгаш, ону колхозчу эш И.Дүктешке өстүрери-биле быыглаан.

Эш Дүктеш ол хаваннарын 1950 чылда 22 баш чедир өстүрген. Ол хаваннар бо чылдың майга чедир 32 баш чедир өскен. Дүктеш ол хаваннарын бо чылын улам-на көвүдеп өстүрерин хүлээнип алган, ооң ажаалгазын экижидип турар.

С. КАНДАН.

Социалистиг сууржулга дээш

Иймеде Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артели Чөөн-Хемчик районда аныяк колхозтарның бирээзи. Ында артельдиң суурун калбартырынга демниг ажыл-иш бедик көдүрлүшкүнүг боттанып турар.

Б. Өлзейге удуртурган 40 кижилиг тудуг бригадазы чуртталганың 7 бажыңнарын ажыглалда киргеп. Тудугнун бо чылгы планын шевергин күүседиринге олар 1200 чудуктарны белеткеп, сөөртүп алган, муң ажыг маңзаларны дилип кылган. Ажылдың темпизи улам көдүрлүп турар.

О. ОЧУР-ООЛ.

Колхозтарның организас тургузуу улам быжыгып турар

Биче күштүг ажыл-агыйлар чедимче чок, бурунгаар хөгжүлдеге депшилгелиг эвес деп чүвени большевик партия, башкы Сталин өөредип турар. Чаа-Хөл районда бо чылын элээн хөй биче колхозтар улгатыр катышкан.

«Бедик Хавак» биле «Булак» катышкаш, ам Молотов аттыг улуг колхоз болган, ол ышкаш Үрбүнде «Ким» МЧАЭ ында Сталин аттыг колхозта катышкан. Ажылдың темпизи, бедик бүдүрүкчүлүү катыжылганың баштайгы хүннеринден-не эгелеп илереп турар. Ол чүгле тудугда эвес, мал-даа, ховуда ажылдарында күштер улгаткан.

Улгатыр катышкан «Бурунгаар», «Победа», Ленин аттыг колхозтарның төвү кыска үениң иштинде магаданчыг чараш суурлар кылдыр калбарып турар. ВКП(б) райкому болгаш райкүүском колхозтарның организас, ажыл-агыйын улам-на быжыглаарынче боттуг хемчеглерни ап турар.

К. ОНГАА.

Эки ажылдыг инекчи Түвекей

Өвүр районнуң Дус-Даг сумузунда «Торгалыг» колхозта инекчи эш Х. Түвекей 1950 чылда ниитиниң бежен баш инек малын хүлээп алгаш, бо чылдың кыжынындан менди камгалап алган. Ооң хайгааралында инектериниң күш-деңгилдези ам үеде эки болуп турар. Ооң малдап турары төрүүр 36 баш инектерден ам үеде төрээн 17 инектериниң бызаалары менди камгалатынып алдынган.

Эш Х. Түвекей инек малын чай оьдубиле семиртип деңгидери-биле Амдайчын хөлдүң чоогунда одарладып турар. Түвекей инектериниң эткир сүткүр чоруун улгатырары-биле одарладышкынын чөп чорудып турар.

Кыдаттың Улустуң Төп чазаа-биле Тибеттиң бодунуң чазаакың аразында дугуржулга

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң медээлеп турары биле алырга, Кыдаттың Улустуң Төп чазаа-биле Тибеттиң бодунуң чазааның аразында Тибетти тайбың арга-биле хостадыр талазы биле хемчеглер дугайында дугуржулгага ат салдынган. Дугуржулгада чугаалап турары:

Тибет национал болза, Кыдаттың чызыгаарының иштинге үр үениң дургузунда туруп келген националдарның бирээзи болур болгаш өске-даа хөй националдар ышкаш улуг чурттуң тургузуушкунунуң болгаш хөгжүлдезиниң херээнге бодунуң алдарлыг хүлээлгезин күүседип келген. Ынчалза-даа, сөөлгү чүс азы оон хөй чылдарда империалистиг күштер Кыдатче шургуп кирген, ынчангаш Тибеттиң районунче база шургуп киргеш, хоп-мегени болгаш өнчүк-чөнгээни тарадып турган. Мурнунда туруп келген реакцылыг чазак ышкаш гоминданчы реакцылыг чазак тибет улустуң ортузунга дарлалдың болгаш сандарадылганың политиказын боттандырарын үргүлчүлеп турган. Ынчаарга Тибеттиң бодунуң чазаа империалистерниң хоп-мегезинге болгаш өнчүк-чөнгээзинге удурланмайн, бодунуң улуг төрээн чуртунуң талазы-биле патриотчу эвес бодалгалыг болуп турган. Ындыг байдал туруп турганы-биле тибет национал болгаш улус кулданыгның болгаш хилинчектелгениң иштинче киир октаткан турган.

Кыдат улустуң хосталгалыг дайыны-биле 1949 чылда бүгү чуртка кол тиилелге чеңдип алдынган; бүгү националдарның ниити иштики дайзыны—гоминданчы реакцылыг чазак дужуртүнген, а бүгү националдарның ниити даштыкы дайзыны—агрессчи империалистиг күштер кыстырып үндүртүнген. Оон бээр Тибетте болгаш Тайванда чурттап турарлардан аңгы чуртта бүгү националдар хосталганы чеңдип алганнар. Улустуң Төп чазааның ниити удуртулгазы-биле, улустуң эрге чагыргазының үстүү органнарының шуут удуртулгазы-биле биче националдар болза, национал талазы-биле деңнелгеш,